

سرشناسه:	عمید زنجانی، عباسعلی، ۱۳۹۰ - ۱۳۱۶
عنوان و نام پدیدآور:	انقلاب اسلامی ایران: علل، مسائل و نظام سیاسی / عباسعلی عمید زنجانی؛ تدوین نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی.
مشخصات نشر:	قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری:	۳۲۰ ص.
فروست:	مجموعه انقلاب اسلامی، ۵۱
شابک:	978 - 964 - 531 - 430 - 7
وضعیت فهرست‌نویسی:	فبا
موضوع:	ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ - علل
موضوع:	ایران - تاریخ - پهلوی، ۱۳۵۷ - ۱۳۰۴
شناسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها.
شناسه افزوده:	دانشگاه معارف اسلامی، معاونت پژوهشی.
شناسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف.
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۱ ۷۶۱/۱۵۵ DSR
رده‌بندی دیویی:	۹۵۵/۰۸۳
شماره کتاب‌شناسی ملی:	۲۹۶۳۴۴۰

استاد محترم و دانشجوی عزیز

خواهشمند است با ارائه دیدگاه‌های خود ما را در رفع نواقص و ارتقای کتاب یاری بخشید.

شماره تلفکس واحد ارزیابی علمی: ۷۷۴۹۹۱۹ - ۲۵۱

صندوق پستی: ۶۱۷۳ - ۳۷۱۵۵

پست الکترونیکی: arzyabi@maaref.ac.ir

انقلاب اسلامی ایران؛

عالی، مسائل و نظام سیاسی

ویرایش جدید

www.ketab.ir

عباسعلی عمید زنجانی

(استاد دانشگاه تهران)

معرفی نویسنده

آیت‌الله عباسعلی عمید زنجانی از دانش‌آموخته‌گان حوزه علمیه قم و از شاگردان حضرت امام خمینی (ره) است که در دوران نهضت اسلامی در فعالیت‌های سیاسی مشارکت داشته است. وی پس از پیروزی انقلاب اسلامی تا سال ۱۳۹۰ به فعالیت‌های سیاسی و علمی متعددی اشتغال داشته است.

مجموعه انقلاب

۵۱

انقلاب اسلامی ایران؛

علل، سبب‌ها و نظام سیاسی

نویسنده: عباسعلی عمید زنجانی

تدوین: نهاد نمایندگی مقام معارف و علوم در دانشگاه‌ها

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف و علوم

ناشر: دفتر نشر معارف

ویراستار: محمد عابدی

بازبین‌نهایی: سید سعید روحانی

صفحه‌آرا: صالح زارع

چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۱ / ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

شابک: ۷ - ۴۳۰ - ۵۳۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸

کلیه حقوق محفوظ است

مراکز پخش:

مدیریت پخش دفتر نشر معارف: قم، خیابان شهدا، کوچه ۳۲، شماره ۳، تلفن و نمابر ۷۷۴۰۰۰۴

فروشگاه شماره یک (پاتوق کتاب): قم، خیابان شهدا، روبه‌روی دفتر مقام معظم رهبری، تلفن ۷۷۳۵۴۵۱

فروشگاه شماره دو (پاتوق کتاب): تهران، خیابان انقلاب، چهار راه کالج، جنب بانک ملت، پلاک ۷۱۵؛

تلفن ۸۸۹۱۱۲۱۲؛ نمابر ۸۸۸۰۹۳۸۶

پخش پکتا: تهران، خیابان حافظ، نرسیده به چهارراه کالج، نبش کوچه بامشاد، پلاک ۵۲۵؛ تلفن: ۵ - ۸۸۸۹۴۰۳۰۳

نشانی الکترونیکی: E-mail: info@ketabroom.ir؛ پایگاه اینترنتی: www.ketabroom.ir

سخن‌آغازین

انقلاب اسلامی ایران، به‌عنوان یکی از بزرگترین رویدادهای قرن بیستم که بر پایه تفکر شیعی و با حضور اقشار مختلف مردم و رهبری بی‌بدیل معمار کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی ره در سال ۱۳۵۷ به پیروزی رسید، به‌لحاظ اهداف، ساختار، نقش مؤثر رهبری در آن و بسیاری از شاخصه‌های دیگر، انقلابی متمایز از سایر انقلاب‌های دنیا به حساب می‌آید.

بررسی و تبیین این انقلاب بزرگ از ساست‌های مختلفی همچون بررسی ریشه‌های عقیدتی، تاریخی و اجتماعی انقلاب اسلامی، چالش‌های بروز موج نارضایتی در میان توده مردم، عوامل مؤثر در پیروزی انقلاب اسلامی، تبیین دستاوردهای این انقلاب و آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی، به‌ویژه برای نسل‌های جوان، امری ضروری به‌شمار می‌رود.

در این راستا و در سال‌های گذشته کتابی که به تفصیل به این مباحث می‌پردازد، با عنوان «انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن» اثر مرحوم آیت‌الله عباسعلی عمید زنجانی، به چاپ رسید. از آنجا که این متن مفصل به سختی در قالب دو واحد درسی برای دانشجویان قابل ارائه بود، علاوه بر حذف پاره‌ای از عناوین و محورهای این کتاب و نیز افزودن دو بخش «مسائل» و «نظام سیاسی» از سوی نویسنده، در قالب جدیدی با عنوان «انقلاب اسلامی ایران؛ علل، مسائل و نظام سیاسی» سامان یافته و از سوی مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی سابق منتشر شد. این کتاب پس از بازبینی و اعمال برخی اصلاحات در گروه پژوهشی انقلاب اسلامی، از سوی معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی به همه اساتید و دانشجویان تقدیم می‌شود.

گروه انقلاب اسلامی ضمن درخواست علو درجات برای نویسنده گرانقدر مرحوم آیت‌الله عمید زنجانی که از اساتید و محققین به نام درس ریشه‌های انقلاب اسلامی به شمار می‌آمدند، از همه همکاران معاونت پژوهشی دانشگاه که در مراحل مختلف تدوین این کتاب ما را همراهی نمودند، سپاسگزاری می‌نماید.

امید است کتاب حاضر برای اساتید و دانشجویان محترم، اثری سودمند باشد و فرهیختگان ارجمند نیز با ارائه نقطه‌نظرات خود ما را در راستای تولید آثاری مطلوب‌تر یاری رسانند.

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی
گروه انقلاب اسلامی

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱۵	مقدمه
۱۷	پرسش‌ها و محورهای اصلی
۱۸	منابع غنی انقلاب اسلامی

فصل اول: رویکردها و تحلیل‌ها

(۲۱ - ۳۰)

۲۳	جاذبه و دافعه انقلاب اسلامی
۲۵	عناوین برخی تحلیل‌ها
۲۶	نمونه‌هایی از محتوای برخی تحلیل‌ها

فصل دوم: چیستی انقلاب اسلامی؛ ویژگی‌ها و اهداف آن

(۳۱ - ۵۲)

۳۳	مفهوم انقلاب اسلامی
۳۵	چیستی انقلاب اسلامی
۳۷	ویژگی‌های انقلاب اسلامی
۳۷	۱. عقیده و ایمان
۳۸	۲. اسلامی بودن انقلاب
۳۸	۳. معنویت انقلاب اسلامی
۳۸	۴. قدرت رهبری و نفوذ معنوی آن

۵. قیام یک‌پارچه مردم ۳۹
۶. مراکز آگاهی‌بخش و کانون‌های اصلی نهضت ۴۰
- یک. نقش مساجد در حرکت‌آفرینی ۴۰
- دو. نقش حوزه‌های علمیه در پیشبرد آرمان‌های اسلام و انقلاب ۴۲
- سه. نقش و رسالت دانشگاه ۴۴
۷. وحدت و هماهنگی مراکز الهام‌بخش انقلاب اسلامی ۴۵
۸. مشخص بودن راه از آغاز حرکت ۴۵
۹. ایثار و شهادت ۴۶
۱۰. پیشتازبودن روحانیت مبارز ۴۶
- انقلاب اسلامی و اهداف آن از زبان امام‌مقدس ۴۷

فصل سوم: ریشه‌های عقیدتی انقلاب اسلامی

(۵۳ - ۷۶)

- نقش عقیده، ایمان و باورهای عمومی ۵۵
- الف) قرآن، ریشه حیات سیاسی مسلمانان ۵۶
- مبانی تفکر سیاسی در قرآن ۵۸
۱. خلافت الهی ۵۸
۲. امت واحد ۵۸
۳. امامت و رهبری ۵۸
۴. آزادی همراه با مسئولیت ۵۹
۵. حقوق انسان ۵۹
۶. عقل و تجربه سیاسی ۶۰
۷. کار شورایی ۶۰
۸. مسئولیت همگانی ۶۰
۹. ظلم‌زدایی ۶۱
۱۰. برپایی و گسترش عدالت ۶۱
۱۱. نفی تبعیض ۶۱
۱۲. پیروزی حق در مبارزه مداوم حق و باطل ۶۲
۱۳. نفی استکبار و وابستگی به آن ۶۲

۶۳	۱۴. استضعاف‌زدایی.....
۶۳	۱۵. تشکیلات استکبار.....
۶۳	۱۶. حکومت و زمامداری.....
۶۴	۱۷. ملک، ملوک و مالک.....
۶۴	۱۸. ستیز با دشمنان خدا.....
۶۵	۱۹. مبارزه مسلحانه در راه خدا.....
۶۵	۲۰. تشکیلات سیاسی و نظامی در جامعه اسلامی.....
۶۵	۲۱. نفی سلطه بیگانه و استبداد.....
۶۶	۲۲. اصل مشارکت و تعاون در فعالیت‌های سیاسی.....
۶۶	۲۳. سازش‌ناپذیری در برابر دشمن.....
۶۷	۲۴. احتیاط در برخورد با دشمن.....
۶۷	۲۵. آرمان نهایی اسلام.....
۶۷	۲۶. صلح‌گرایی.....
۶۸	۲۷. پاس‌داری از امنیت.....
۶۸	۲۸. حل مسالمت‌آمیز اختلاف‌ها.....
۶۹	(ب) امامت و رهبری.....
۷۰	۱. امامت انبیاء علیهم‌السلام.....
۷۱	۲. امامت معصومان علیهم‌السلام.....
۷۲	۳. ولایت فقها.....

فصل چهارم: ریشه‌های تاریخی انقلاب اسلامی

(۹۴ - ۷۷)

۷۹	نهضت‌های نوگرایانه در اسلام معاصر.....
۸۲	۱. نهضت سید جمال در مصر.....
۸۵	۲. شیخ محمد عبده (۱۲۶۶ ق.).....
۸۸	۳. شیخ عبدالرحمن کواکبی (۱۲۲۰ - ۱۲۷۱ ق.).....
۹۰	۴. حسن البنا (م. ۱۳۶۸ ق.).....

فصل پنجم: مروری بر شرایط سیاسی - اجتماعی قرن اخیر ایران (از نهضت تنباکو تا انقلاب اسلامی)

(۱۳۸ - ۹۵)

۹۷.....	جنبش‌های اجتماعی - سیاسی در تاریخ معاصر ایران.....
۱۰۰.....	رویارویی روحانیت با سلطنت ناصرالدین شاه.....
۱۰۴.....	جنبش تنباکو.....
۱۰۷.....	نهضت مشروطیت.....
۱۱۱.....	افول نهضت اسلامی در روند مشروطیت.....
۱۱۲.....	دوره‌ها و تحولات مشروطه.....
۱۱۳.....	دوره اول: آغاز مشروطیت (۱۲۸۷ - ۱۲۸۵ ش).....
۱۱۴.....	دوره دوم: تجلید حیات مشروطیت (۱۳۰۲ - ۱۲۸۸ ش).....
۱۲۰.....	نهضت‌ها و مقاومت‌های دیگر.....
۱۲۰.....	۱. نهضت سردار جنگی.....
۱۲۳.....	۲. قیام خیابانی در تبریز.....
۱۲۵.....	۳. قیام تنگستانی‌ها.....
۱۲۷.....	دوره سوم: آغاز دیکتاتوری (۱۳۲۰ - ۱۳۰۲ ش).....
۱۲۸.....	دوره چهارم: عصر سلطه آمریکا (۱۳۳۲ - ۱۳۲۰ ش).....
۱۳۰.....	دوره پنجم: دیکتاتوری شاه و سلطه آمریکا (۱۳۵۷ - ۱۳۳۲ ش).....
۱۳۲.....	حرکت‌های سیاسی مخالفان در دوره دیکتاتوری دوم.....
۱۳۲.....	۱. آیت‌الله کاشانی.....
۱۳۴.....	۲. فدائیان اسلام.....
۱۳۶.....	۳. نهضت آزادی ایران.....

فصل ششم: ریشه‌های اجتماعی انقلاب اسلامی در دوران حکومت پهلوی

(۱۹۸ - ۱۳۹)

۱۴۱.....	بستر جدید نهضت اسلامی در ایران.....
۱۴۱.....	دوران آغازین نهضت اسلامی ایران.....
۱۴۳.....	۱. دوران آغازین نهضت.....

۱۴۶.....	۲. حرکت فزاینده انقلاب اسلامی.....
۱۴۸.....	نهضت لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی و تحولات پس از آن.....
۱۵۵.....	رفراندوم لوايح شش‌گانه.....
۱۵۷.....	تحریم تصویب ملی.....
۱۶۰.....	فاجعه خونین مدرسه فیضیه.....
۱۶۲.....	حرکت‌های ایذایی و جنگ روانی رژیم.....
۱۶۳.....	اوج‌گیری نهضت در ماه محرم.....
۱۶۴.....	دستگیری امام و قیام خونین پانزده خرداد.....
۱۶۵.....	بازتاب قیام ۱۵ خرداد.....
۱۶۹.....	کاپیتولاسیون، نقطه عطف در تاریخ نهضت.....
۱۷۰.....	تبعید امام به ترکیه.....
۱۷۱.....	ترور حسنعلی منصور.....
۱۷۴.....	مرحله جدید نهضت در نجف.....
۱۷۷.....	عکس‌العمل امام نسبت به جنگ نشا‌رویه صهیونیست‌ها.....
۱۷۹.....	۳. روند انقلاب اسلامی تا پیروزی.....
۱۸۲.....	طرح نظریه حکومت اسلامی.....
۱۸۳.....	زمینه مرجعیت عام امام.....
۱۸۶.....	حرکت جمعی دانش‌آموزان و دانشجویان.....
۱۸۹.....	حکومت مطلق‌النعان ساواک.....
۱۹۰.....	شاه، ژاندارم خلیج فارس.....
۱۹۱.....	گرایش به جنگ مسلحانه.....
۱۹۳.....	دروازه‌های تمدن بزرگ.....
۱۹۷.....	سیاست فضای باز سیاسی.....

فصل هفتم: علل پیروزی انقلاب اسلامی در ایران

(۲۵۰ - ۱۹۹)

۲۰۱.....	پیچیدگی در چگونگی پیروزی انقلاب اسلامی.....
۲۰۴.....	۱. سیاست مدرنیزم (نوسازی).....

۲۰۹.....	۲. ظهور قدرت جدید.....
۲۱۲.....	۳. اقتصاد نابسامان ایران.....
۲۱۶.....	۴. سیاست حقوق بشر کارتر.....
۲۲۲.....	۵. سیاست اسلام‌زدایی.....
۲۲۴.....	۶. همدردی و اتحاد ملت.....
۲۲۷.....	۷. آغاز مرحله نوین انقلاب اسلامی ایران.....
۲۲۹.....	۸. موج عظیم ضدشاهی.....
۲۲۹.....	۹. پیام رهبر انقلاب به نیروهای مسلح.....
۲۳۰.....	۱۰. شکست دولت آشتی ملی.....
۲۳۱.....	۱۱. کشتار جمعه سیاه و بازتاب آن.....
۲۳۲.....	۱۲. رژیم سا. در گرداب اشتباهات پی در پی.....
۲۳۴.....	۱۳. حمایت شرق و غرب از رژیم رو به نابودی.....
۲۳۵.....	۱۴. تب ملاقات با امام، بیان مهرهای رژیم.....
۲۳۵.....	۱۵. ایران در چنگال حکومت نظامی.....
۲۳۶.....	۱۶. پیروزی خون بر شمشیر.....
۲۳۷.....	۱۷. کشتار اول محرم و پیام امام.....
۲۳۸.....	۱۸. راهپیمایی‌های سرنوشت‌ساز.....
۲۳۹.....	۱۹. گرایش رژیم به مخالفان گذشته.....
۲۴۱.....	۲۰. تشکیل شورای سلطنت.....
۲۴۱.....	۲۱. فرار شاه!.....
۲۴۲.....	۲۲. قیام میلیونی در اربعین حسینی.....
۲۴۳.....	۲۳. بازتاب راهپیمایی.....
۲۴۵.....	۲۴. بازگشت امام خمینی به میهن.....
۲۴۶.....	۲۵. تشکیل دولت موقت.....
۲۴۷.....	۲۶. راهپیمایی رأی اعتماد.....
۲۴۸.....	پیروزی انقلاب اسلامی.....

فصل هشتم: بازتاب‌ها و دستاوردهای انقلاب اسلامی ایران

(۲۵۱ - ۲۶۲)

۲۵۵.....	۱. تحولات اساسی در داخل کشور
۲۵۸.....	۲. رهاوردهای انقلاب در مقیاس جهانی

فصل نهم: آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی

(۲۶۳ - ۲۷۲)

۲۶۵.....	نقاط آسیب‌پذیر
۲۶۶.....	چالش دیرینه قدرت و آزادی
۲۶۸.....	عوامل تهدیدکننده انقلاب اسلامی
۲۷۰.....	۱. دور از دسترس بودن اهداف اصلی انقلاب و نظام
۲۷۰.....	۲. ناتوانی نظام در پیمودن خط مشی‌های کلی
۲۷۱.....	۳. توجیه‌ناپذیری مبانی انقلاب و نظام در شرایط متحول
۲۷۱.....	۴. ایستایی و بسته‌شدن راه‌های توسعه
۲۷۱.....	۵. افول معنویت و ظهور دنیامداری

فصل دهم: انقلاب اسلامی و نظام سیاسی

(۲۸۶ - ۲۹۳)

۲۷۵.....	انقلاب و نظام
۲۷۶.....	سازگاری اسلامیت و جمهوریت نظام
۲۷۷.....	الف) مظاهر مردم سالاری دینی
۲۷۷.....	۱. تکیه به آرای عمومی
۲۷۸.....	۲. شیوه انتخاب رهبر
۲۷۹.....	۳. نظام شورایی
۲۷۹.....	۴. همه‌پرسی
۲۸۰.....	ب) نهادهای پاسدار اسلامیت نظام
۲۸۰.....	۱. نهاد رهبری
۲۸۱.....	۲. نهاد شورای نگهبان
۲۸۱.....	۳. بازنگری در قانون اساسی
۲۸۲.....	۵. مفهوم حقوقی واژه «مطلقه»

۶. مجمع تشخیص مصلحت نظام..... ۲۸۳
۷. تعیین خط‌مشی‌های کلی نظام..... ۲۸۳
۸. هشدارهای دیگر..... ۲۸۴

فصل یازدهم: تحولات پس از پیروزی انقلاب اسلامی

(۲۹۶ - ۲۸۷)

- الف) دهه اول انقلاب اسلامی..... ۲۸۹
- ب) دهه دوم انقلاب اسلامی..... ۲۹۲
- ج) آینده انقلاب اسلامی..... ۲۹۴

کتابنامه

(۳۲۰ - ۲۹۷)

www.ketab.ir

مقدمه

پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، حادثه حیرت‌انگیزی برای مردم جهان بود؛ انقلابی که با مشکلات گوناگون کشور و معضلات سیاسی منطقه و جهان روبه‌رو و سرآغاز دگرگونی‌های غیرقابل پیش‌بینی شد.

این رویداد بزرگ قرن، از یک سو خدایان سیاسی استکبار را در ادامه سیاست تقسیم استعماری جهان، به هم زد و از سوی دیگر، یکی از مقتدرترین رژیم‌های وابسته به قدرت‌های بزرگ را در کشوری که از نظر استراتژیکی و اقتصادی با اهمیت بود، ریشه کن کرد.

مهم‌تر اینکه انقلاب اسلامی با ایجاد آگاهی عمیق در میان ملت‌های مسلمان جهان، به‌ویژه کشورهای اسلامی، زمینه بینش‌ها، گرایش‌ها، حرکت‌ها، سازماندهی‌ها و تحولات سیاسی مهمی را فراهم آورد.

ظهور این جریان سیاسی، بار دیگر اسلام را به‌عنوان یک قدرت تعیین‌کننده در سطح جهانی مطرح کرد و چشم‌اندازی امیدبخش از وحدت جهان اسلام، حرکت به سوی بازیابی خویش‌تن خود و ایستادگی در برابر استعمار کهنه و نو، پیش روی مسلمانان قرار داد. این نهضت به یک میلیارد مسلمان مشتاق - ولی ناامید - جهان، نوید ایجاد قطب سیاسی جدید و فروریزی رژیم‌های تحمیلی را داد و در مقابل، موجی از وحشت در دل جهان‌خواران آفرید.

به اعتراف تحلیل‌گران سیاسی، شگفتی‌هایی که انقلاب اسلامی در جهان آفرید، بیشتر از

موارد اعجاب‌انگیزی است که دنیا از انقلاب‌های دیگر، در طول شصت سال اخیر دیده است؛ شگفتی‌هایی که تحلیل‌ها، تئوری‌ها و پیش‌بینی‌های صاحب‌نظران سیاسی را بی‌اعتبار کرد. انقلاب اسلامی، نظام دوقطبی جهان را به هم زد و دو قدرت بزرگ حاکم را - با وجود تضاد عمیقی که داشتند - واداشت در برابر این پدیده سیاسی موضع یک‌سان بگیرند.

غربی‌ها که خاطرات تلخی از رویارویی با یکپارچگی اسلام - در مواردی چون جنگ‌های صلیبی و درگیری با امپراتوری‌های اسلامی - داشتند، با وقوع انقلاب اسلامی با خطری گسترده و رو به رشد مواجه شدند.

برای غربی‌ها پدیده‌های نوظهوری چون مقاومت در جنوب لبنان که از انقلاب اسلامی الهام گرفت و جهاد اسلامی در مصر و دیگر کشورهای اسلامی، بیش از آنچه تصور می‌شد، وحشتناک می‌نمود درحالی‌که ماهیت همه این جریان‌ها چیزی جز مقاومت ملی و اسلامی نبود.

امتیازهای اصولی انقلاب اسلامی نسبت به انقلاب‌های دیگر، آن را از نظر فرهنگ، دانش و تئوری انقلاب، در رده بالای پدیده‌های سیاسی بزرگ جهان جای داده است. مزایایی چون ماهیت ایدئولوژیکی، قدرت رهبری، عمق تحولات ناشی از انقلاب موجب شده است بسیاری از صاحب‌نظران علوم سیاسی، در مورد تئوری‌های انقلاب در کشورهای اسلامی تجدیدنظر و الگوی جدیدی را بررسی کنند.

از سوی دیگر، متفکران و بنیان‌گذاران نهضت‌های اسلامی در حواره الگوهای انقلاب را در لایه‌لای تاریخ اسلام جست‌وجو می‌کردند و هر یک سعی داشتند در تبیین مسیر حرکت و شیوه خود از رویدادهای برجسته تاریخ اسلام الهام بگیرند و حرکت خود را دنباله آن جریان‌ها قلمداد کنند. انقلاب اسلامی که مهم‌ترین و ریشه‌دارترین حادثه تاریخ اسلام پس از صدر اسلام است، همه درخشندگی فرازهای برجسته تاریخ اسلام را در خود داشت و جایگزین تمام الگوهای اسلامی گذشته شد.

مطالعه ماهیت (چیستی) انقلاب اسلامی و بازتاب‌های جهانی و دست‌آوردهای آن برای ملل مسلمان، به‌ویژه ملت مسلمان ایران، ما را به این نتیجه می‌رساند که انقلاب اسلامی نه

تنها حادثهٔ بزرگ قرن، بلکه از درخشان‌ترین فرازهای تاریخ اسلام و معجزه الهی است که تجلی قدرت بی‌پایان خداوند - برخلاف خواست قدرت‌های مادی و شرایط به ظاهر تغییرناپذیر سیاسی و اجتماعی - به شمار می‌آید.

پرسش‌ها و محورهای اصلی

با توجه به جوانب مختلف این پدیدهٔ بزرگ و تاریخی قرن، دو پرسش اساسی پیش روی ماست که تحلیل علمی و واقع‌بینانهٔ آن دو، چستی و ریشه‌های انقلاب اسلامی را روشن می‌کند.

- الف) حادثه‌ای که با عنوان «انقلاب اسلامی» رخ داد، چه بود؟
- ب) چرا چنین مرجع نظیمی در ایران به‌وجود آمد و ریشه‌ها و عوامل ایجاد آن چه بود؟
- پاسخ تحلیلی به این دو پرسش را با بررسی مسائل ذیل پی می‌گیریم:
۱. ماهیت انقلاب اسلامی و سمیات کلی آن در مقایسه با انقلاب‌های جهان؛
۲. ریشه‌های عقیدتی انقلاب اسلامی؛
۳. ریشه‌های تاریخی و نهضت‌های زنجیره‌ای اسلامی که به انقلاب اسلامی انجامید.
۴. ریشه‌های اجتماعی انقلاب اسلامی؛
۵. عوامل مؤثر در پیروزی انقلاب اسلامی؛
۶. علل شتاب‌زای انقلاب اسلامی؛
۷. تبلور دو رکن «اسلام» و «مردم‌سالاری» در پیوند رهبری و مردم؛
۸. دست‌آوردهای انقلاب بزرگ در ایران اسلامی؛
۹. آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی؛
۱۰. گذشته، حال و آیندهٔ انقلاب اسلامی.

چاپ اول کتاب «انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن» در بیش از ۶۰۰ صفحه در آستانهٔ رحلت رهبر کبیر انقلاب و به سوگ نشستن ملت ایران در فقدان پیشوای محبوب خویش انجام پذیرفت و به نشانهٔ عزای ملی با آرم ویژه - در پشت جلد - منتشر شد. از آن پس با

استقبال کم‌نظیر دانشجویان و صاحب‌نظران از این اثر پر حجم^۱ که بیشتر به منظور منبع درسی تهیه شده بود، بر آن شدیم گزیده کتاب را در حجم مناسب‌تر تقدیم علاقه‌مندان انقلاب اسلامی به‌ویژه دانشجویان عزیز و اساتید گرانمایه بنماییم.

اکنون که به بازخوانی کتاب «انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن» برای ارائه کتاب با ویرایش جدید پرداخته شده است، باید اعتراف نمود این اثر در برگیرنده همه ابعاد صحیفه پر حجم و پیچیده انقلاب بزرگ اسلامی ایران نیست و تنها می‌توان آشنایی با محورهای اصلی و کلی مربوط به چیستی انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن را از کتاب انتظار داشت و برای توضیح بیشتر باید به اصل کتاب مراجعه کرد.

منابع غنی نقد ادب اسلامی

آثار ارزشمند بازمانده از رهبر بزرگ انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی ره، به‌ویژه وصیت‌نامه سیاسی - الهی آن پیشوای بزرگ، از منابع غنی برای تجزیه و تحلیل واقع‌بینانه انقلاب اسلامی است. آنچه در این آثار ماندگار بیان شد، در حقیقت بیان واقعیت‌های عینی از زبان معمار این پدیده بزرگ است.

ما همواره با تحلیل‌های مغرضانه، جناحی و انحرافی از سوی دست‌اندرکاران داخلی و خارجی تحریف انقلاب اسلامی روبه‌رو بوده‌ایم و در آینده هم به آن رویارو خواهیم بود. بررسی دیدگاه‌های پیشوای بزرگ انقلاب می‌تواند بزرگ‌نمایی‌های عناصر کم‌اهمیت در انقلاب و کوچک‌نمایی‌های عوامل مهم را افشا کند.

از سوی دیگر، کارگزاران امروز انقلاب اسلامی و پیشاپیش آنان شاگردان مکتب فقهی و سیاسی امام خمینی ره، به خصوص مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای که برگزیده شایسته خبرگان مردمی است، شاهدان عینی، اسناد نانوشته و مفسران مُحکَمات انقلاب اسلامی به شمار می‌روند. با چنین منابع اصیل می‌توان به آسیب‌ناپذیری انقلاب اسلامی در برابر

۱. نسخه‌های کتاب در شش ماه اول کمیاب و از آن پس هر سال تجدید چاپ شد و از هنگام چاپ

تحریف‌ها و کج‌اندیشی‌های زور و زر مدارانه امیدوار بود. «نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ»^۱
در پایان جای دارد از مسئولین محترم نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری و دست‌اندرکاران
معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی که نشر ویرایش جدید گزیده کتاب «انقلاب
اسلامی و ریشه‌های آن» را بر عهده گرفته و آن را به شایستگی به سامان رسانده‌اند،
سپاس‌گزاری کنم.

عباسعلی عمید زنجانی
تهران، بهار ۱۳۹۰

www.ketab.ir